

Wojciech STANKIEWICZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

ROSYJSKO-BIAŁORUSKA WSPÓLPRACA MILITARNA W XXI WIEKU

Dążenie do bezpieczeństwa międzynarodowego w XXI wieku stało się jedną z głównych przyczyn nawiązywania współpracy państw w zakresie wojskowości. Wzajemne partnerstwo przejawia się w tworzeniu organizacji międzynarodowych oraz koalicji i sojuszy. Jednak nie tylko dbałość o zabezpieczanie własnego terytorium determinuje nawiązywanie bilateralnych i multilateralnych stosunków obronnych. Wiele państw dąży do ukazania największym światowym potęgom mocarstwowości i siły. Wypracowanie partnerskiej współpracy wojskowej jest również zabezpieczeniem na wypadek ataku ze strony agresora.

Od początku prezydentury Władimira Putina, Federacja Rosyjska aktywnie rozwija współpracę wojskową z Republiką Białoruś. Na przestrzeni ostatnich 10 lat oba państwa przeprowadziły wiele manewrów wojskowych, a wobec problemów bezpieczeństwa międzynarodowego wypracowały wiele wspólnych decyzji. Działania w zakresie obronności skupiają uwagę zagranicznych mediów, dzięki czemu Rosja może skutecznie utrzymywać opinię, iż jest znaczącym graczem w polityce lokalnej oraz globalnej. Polityka bezpieczeństwa stanowi również skuteczne narzędzie w ręku rosyjskich władz, służące do egzekwowania pożądanego działań wobec innych państw.

Hipotezą niniejszej pracy jest twierdzenie, że rosyjsko-białoruska współpraca militarna jest przejawem w dążeniach Federacji Rosyjskiej do utrzymania dominującej pozycji na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw oraz ukazania swojej mocarstwowości w Europie, utrzymania pozycji lidera na rynku energetycznym, podporządkowania Białorusi interesom Rosji.

W celu udowodnienia przedstawionej hipotezy postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jakie jest podłoże białorusko-rosyjskiej współpracy obronnej?
2. Jakie obszary współpracy można wyróżnić w ramach militarnych stosunków rosyjsko-białoruskich?
3. Jakie manewry wojskowe przeprowadzono w ramach współpracy militarnej?
4. Jaki wpływ ma rosyjsko-białoruska współpraca militarna na kształtowanie się polityki energetycznej?
5. Jakie jest stanowisko organizacji zachodnioeuropejskich wobec rosyjsko-białoruskich manewrów wojskowych?

GENEZA ROSYJSKO-BIAŁORUSKIEJ WSPÓLPRACY MILITARNEJ

Przed powstaniem niepodległego państwa białoruskiego, w latach 1919–1991 w ramach ZSRR funkcjonowała Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka (ros. *Белорус-*

ская Советская Социалистическая Республика) będąca przemysłowo-wojskowym zapleczem armii radzieckiej. Założono wówczas ponad 200 baz wojskowych wyposażonych w doborowe jednostki i nowoczesną broń. Ponad 70% zakładów przemysłowych zajmowało się produkcją amunicji i maszyn wojennych¹. Białoruska SRR była najbardziej zmilitaryzowaną republiką wchodzącą w skład ZSRR. Dopiero po uzyskaniu niepodległości przez Białoruś w 1991 roku, polityką bezpieczeństwa zajęło się Ministerstwo Obrony (ros. *Министерство Оборонь Республики Беларусь*). W konstytucji z 1994 roku stwierdzono: „Republika Białoruś stawia sobie za cel uczynienie swego terytorium strefą wolną od broni jądrowej, a państwa – krajem neutralnym”².

W rzeczywistości, wkrótce po uzyskaniu niepodległości okazało się, że w państwie białoruskim widoczne są silne wpływy rosyjskie i dążenia do utrzymania wzajemnych powiązań. W nowopowstałym państwie brak było kadr dowódczych, które w poprzednim okresie pochodziły z ZSRR. Uniemożliwiało to tworzenie samodzielnych sił zbrojnych. Również weterani wojenni czuli silne przywiązanie do radzieckiej armii, co przesądzało o dalszej współpracy obu państw. Białoruscy generałowie i dowódcy, w pogłębiającej się integracji ze wschodnim sąsiadem, upatrywali szansę na karierę w rosyjskich strukturach zbrojnych. Również Aleksander Łukaszenko od objęcia urzędu prezydenta Białorusi w 1994 roku zapoczątkował wieloletnią prorosyjską politykę, mającą na celu wzrost jego prestiżu wśród społeczeństwa. Tylko ścisła współpraca z potężnym sąsiadem, a w konsekwencji zewnętrzna pomoc finansowa mogła pomóc postradzieckiej gospodarce, pełnej zadłużeń i problemów rozwojowych. Naród białoruski nie miał dostatecznie rozwiniętej własnej tożsamości narodowej przez co silnie identyfikował się z rosyjskim środowiskiem. Zasada neutralności z art. 18 konstytucji szybko straciła na znaczeniu, gdy w 1993 roku Białoruś przystąpiła do Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, mającym na celu dbanie o bezpieczeństwo na obszarze WNP. Oprócz zasady neutralności, w białoruskiej konstytucji zapisano, iż z terytorium należy usunąć broń atomową, która znajdowała się w Białoruskiej SRR. Udało się ją wywieźć dopiero w listopadzie 1996 roku do Rosji, gdzie została następnie zniszczona. Owe zabiegi miały silne poparcie ze strony Stanów Zjednoczonych dążących do nierozpowszechniania broni atomowej³.

W latach 90. XX wieku, również wśród Rosjan istniała opinia o potrzebie utrzymania Białorusi w swojej strefie wpływów. Był to okres bezustannego poszerzania się NATO i UE. Szczególne geopolityczne położenie państwa białoruskiego miało priorytetowe znaczenie dla Rosji, której zależało na utrzymaniu dogodnego szlaku komunikacyjnego z Obwodem Kaliningradzkim. Na terytorium białoruskim pozostały bazy i ośrodki wojskowe należące do Rosji: stacja wczesnego ostrzegania raketowego – węzeł Baranowicze oraz Centrum Łączności Marynarki Wojennej w Wilejkach. W 1995 roku Rosja uzyskała w dzierżawę oba obiekty, na 25 lat. Ośrodki uzyskały licz-

¹ A. Eberhardt, *Gra pozorów. Stosunki rosyjsko-białoruskie 1991–2008*, Warszawa 2008, s. 191–194.

² Art. 18, *Konstytucja Republiki Białoruś z 1994 roku*, <http://old.bialorus.pl> (4.12.2010).

³ I. Topolski, *Pozycja militarna Białorusi*, w: *Białoruś w stosunkach międzynarodowych*, red. I. Topolski, Lublin 2009, s. 161–162.

ne przywileje, m.in. władze rosyjskie zostały zwolnione z podatków oraz uzyskały możliwość bezpłatnego korzystania z białoruskich systemów łączności. Węzeł Baranowicze jest priorytetowym ośrodkiem dla bezpieczeństwa całego obszaru WNP, po tym jak w 1998 roku podobną stację zamknięto w Skrundzie na Łotwie. W Baranowiczach znajduje się stacja radarowa „Wołga”, potrafiąca wykryć rakiety z Europy Zachodniej oraz północno-środkowego obszaru Atlantyku. Centrum Łączności Marynarki Wojennej w Wilejkach w obwodzie mińskim jest drugą priorytetową bazą dla bezpieczeństwa Rosji. Ośrodek ten zajmuje się kontrolowaniem i dowodzeniem okrętów wojennych na Atlantyku oraz Morzu Śródziemnym. Rosyjska obecność na terytorium białoruskim pozwala na strategiczny nadzór tego kraju oraz całego obszaru Europy Wschodniej. Oficjalnie, utrzymywanie ośrodków wojskowych jest uzasadniane jako przejaw ochrony nad mniejszością rosyjską za granicami.

Białoruska, narodowa armia w nowopowstałym państwie wykształciła się z żołnierzy działających na obszarze Białoruskiego Okręgu Wojskowego wchodzącego w skład ZSRR. Pierwszym etapem formowania się służb wojskowych było ograniczenie liczebności na podstawie podpisanego przez białoruskie władze 22 października 1992 roku Aktu Zamykającego w sprawie stanów osobowych sił konwencjonalnych w Europie (CFE-IA) w Helsinkach⁴. Następnie przeprowadzono reformę wśród kadr dowódczych, by częściowo wyeliminować Rosjan z ośrodków decyzyjnych armii.

W 2001 roku białoruskie Ministerstwo Obrony na czele z Leonidem Malcewem podjęło próbę ulepszenia struktur zbrojnych, której realizację przewidziano w koncepcji na lata 2001–2015. Ma ona na celu kompleksową przebudowę armii w oparciu o nowoczesną broń i metody walki. W planach przewidziano dokształcanie kadr dowódczych oraz badania logistyczne mające przyczynić się do modernizacji struktur wojskowych będących gwarantem bezpieczeństwa ogólnonarodowego⁵. Ministerstwo Obrony dąży do zmniejszenia liczby żołnierzy na rzecz wyspecjalizowanych jednostek wyposażonych w najnowsze maszyny wojenne i potrafiących sprostać XXI-wiecznym konfliktom, znacznie różniącym się specyfiką od działań zbrojnych poprzedniego stulecia. Modernizacja sprzętu wojskowego ma według koncepcji zwiększyć gotowość białoruskich żołnierzy na wypadek nieoczekiwanych konfliktów. Cały program na lata 2001–2015 podzielony został na części. Plan na lata 2006–2010 koncentrował się na kompleksowej modernizacji lotnictwa, śmigłowców i opracowania nowatorskiego programu obrony powietrznej. Na kolejne lata przewidziano uwspółcześnienie jednostek żeglugi śródlądowej oraz nawigacji rzecznej. Planowane jest wprowadzenie nowych technik diagnostyki technicznej i podjęcie działań na rzecz obniżenia kosztów operacyjnych.

14 grudnia 2010 roku w Mińsku odbyła się konferencja na temat bezpieczeństwa w lotnictwie, której przewodniczył gen. Igor Azarenko – dowódca Sił Lotniczych i Obrony Powietrznej (ros. *Военно-воздушные силы и войска противовоздушной обороны*)⁶. Podczas spotkania podkreślono znaczenie czynnika ludzkiego w struktu-

⁴ Договор об обычных вооруженных силах в Европе с 19 ноября 1990 года, <http://mod.mil.by/ovse.html> (4.12.2010).

⁵ Военная безопасность Республики Беларусь: итоги 2009 года и взгляд в будущее, <http://www.mod.mil.by/statytgdobin.html> (4.12.2010).

⁶ Конференция по безопасности полетов авиации, <http://www.mod.mil.by/news1.html#114> (17.12.2010).

rach zbrojnych. Stwierdzono, iż należy podjąć kompleksowe działania na rzecz bezpieczeństwa psychicznego służb wojskowych. Podczas konferencji wydano zalecenia mające ograniczyć wypadki w lotniczych jednostkach zbrojnych. Spotkanie było przejawem dążeń do zreformowania struktur lotniczych, zwiększenia ich skuteczności na wypadek ataku ze strony agresora.

Głównym dokumentem, na mocy którego Białoruś reguluje stosunki militarne z innymi państwami jest dekret głowy państwa: *O niektórych środkach regulujących wojskowo-techniczną współpracę Białorusi z państwami obcymi z 11 marca 2003 roku*. W art. 5 podkreślono priorytetową pozycję prezydenta w determinowaniu i kontrolowaniu relacji w obszarze obronności z innymi państwami⁷. Do jego kompetencji należy wyznaczanie ogólnych kierunków w partnerstwie wojskowo-technicznym oraz ogólna kontrola eksportu. Nadaje również kompetencje poszczególnym instytucjom państwowym, mającym koordynować handel towarami i usługami przemysłu zbrojeniowego. Współodpowiedzialnymi za bezpieczeństwo narodowe państwa białoruskiego uznaje się: Ministerstwo Spraw Zagranicznych (ros. *Министерство иностранных дел*), Ministerstwo Obrony Narodowej oraz Komitet Bezpieczeństwa Państwowego (ros. *Комитет государственной безопасности*). Organy te zajmują się koordynowaniem działań w zakresie polityki obronnej organów niższego stopnia oraz przedsiębiorstw.

9 listopada 2010 roku Aleksander Łukaszenko podpisał dekret zatwierdzający nową koncepcję bezpieczeństwa mającą na celu ujednoczone przeprowadzenie reformy wojskowej⁸. W dokumencie stwierdzono, że bezpieczeństwo Republiki Białoruś nie jest tylko ochroną granic, ale również troską o stan gospodarczy, społeczny oraz naukowy. W art. 5 prezydenckiego dekretu podkreślono, iż dynamiczny rozwój techniczny państw europejskich, wywiera nacisk na Białoruś, by intensyfikowało postęp – również unowocześniając armię⁹. Dekret jest wyrazem troski o bezpieczeństwo przez propagowanie wśród społeczeństwa obywatelskich postaw patriotycznych oraz wytworzenie partnerskiej współpracy zbrojnej z państwami byłego Związku Radzieckiego. W dokumentach potwierdzono, że opieka nad bezpieczeństwem narodowym utrwalana jest przede wszystkim w ramach stosunków dyplomatyczno-politycznych, a nie przez metody wojskowe, które są zbędne w chwili braku zagrożenia ze strony agresora. Potencjalne zagrożenia dla bezpieczeństwa w sferze militarnej zostały zaprezentowane w art. 43¹⁰. Ukazano, że Białorusini obawiają się sojuszy państw, które w chwili zatargu mogłyby wykorzystać siły zbrojne oraz rozmieszczenia infrastruktury wojennej w pobliżu jej granicy państwowej.

Zwierzchnikiem sił zbrojnych Federacji Rosyjskiej jest prezydent Dimitrij Miedwiediew¹¹. Regularnie odbywa spotkania z urzędnikami Ministerstwa Obrony oraz

⁷ Art. 5, *O некоторых мерах по регулированию военно-технического сотрудничества Республики Беларусь с иностранными государствами с 11 марта 2003*, <http://www.mod.mil.by> (17.12.2010).

⁸ *Указ Президента Республики Беларусь с 9 ноября 2010 г.*

⁹ Art. 5, *Указ*, op. cit.

¹⁰ Art. 43, *Указ*, op. cit.

¹¹ I. Topolski, *Siła militarna w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej*, Lublin 2004, s. 38–39; I. Topolski, *Militarna pozycja Federacji Rosyjskiej*, w: *Federacja Rosyjska w stosunkach międzynarodowych*, red. A. Czarnocki, Lublin 2006, s. 102–103.

Sztabu Generalnego, nadaje odznaczenia najwybitniejszym żołnierzom, inicjuje ustawy i dekrety reformujące szeregi struktur zbrojnych.

12 maja 2009 roku prezydent Dimitrij Miedwiediew zatwierdził kompleksowy plan *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Federacji Rosyjskiej do 2020 roku*¹², zastępujący poprzednią wersję z 2000 roku. Według dokumentu bezpieczeństwo można zapewnić tylko dzięki szybkiemu rozwojowi gospodarczemu, technicznemu i politycznemu państwa. W art. 13 strategii stwierdzono, iż ochrona rosyjskich granic jest zachowana oraz kontrolowana dzięki członkostwu w Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym¹³. W rzeczywistości jest to sojusz hegemoniczny, w ramach którego Federacja Rosyjska chce wzmocnić swoją pozycję wśród państw Europy Środkowo-Wschodniej. W dalszej części zarysowano plan działań zmierzających do poprawy stanu rosyjskiej armii poprzez zakup odpowiedniego sprzętu, kompleksowe szkolenia i przyznanie dostatecznej ilości środków finansowych z budżetu państwowego. W strategii zakłada się, że do 2020 roku rosyjska armia będzie korzystała z pełnego systemu logistycznego i nawigacyjnego umożliwiającego podjęcie precyzyjnych, jak również dobrze zaplanowanych działań na froncie. Według dokumentu w najbliższych latach należy przeznaczyć fundusze na: naukę, technologię, ochronę zdrowia i poprawę życia obywateli. Bezpieczeństwo narodowe według strategii należy rozumieć jako zapewnienie ochrony nie tylko przed zewnętrznymi agresorami, ale również jako zachowanie suwerenności, zapewnienie społeczeństwu poszanowania podstawowych wolności oraz zrównoważony rozwój w zakresie obronności.

Rosja upatruje zagrożenie dla własnego bezpieczeństwa w jednobiegunowym układzie sił w skali globalnej, na czele ze Stanami Zjednoczonymi. Według założeń programowych, należy przywrócić układ wielobiegunowy, dzięki czemu Federacja Rosyjska mogłoby odzyskać znaczącą pozycję międzynarodową. Obawy wynikają również z ciągłego umacniania się i powiększania się członków NATO. W strategii zwrócono uwagę na niespokojną sytuację w państwach WNP. Często dochodzi do uaktywniania się ruchów separatystycznych w państwach ościennych, które często swym zasięgiem obejmują peryferia rosyjskie. Również ruchy terrorystyczne stanowią poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W strategii zakłada się, że Białoruś jest istotnym partnerem w rosyjskich dążeniach do bezpieczeństwa narodowego. W art. 51 stwierdzono, że należy pogłębiać wspólne działania w zakresie rozbudowy infrastruktury wojennej i polityki zbrojeniowej¹⁴. Federacja Rosyjska uznaje się bowiem za „spadkobiercę” ZSRR i stara się utrwaląc swój prestiż na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw. Jednym z przejawów tej polityki jest ścisła współpraca z Republiką Białoruś w celu utrwalenia wpływów na jej obszarze. Prezydent Władimir Putin podczas drugiej kadencji podejmował śmiało próby przekonania Białorusi, by weszła w skład Federacji Rosyjskiej jako jedna z guberni. Władze białoruskie nie wyraziły jednak zgody na całkowite uzależnienie się od wschodniego

¹² Указ Президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г., <http://kremlin.ru> (7.12.2010).

¹³ Art. 13, *Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года*, <http://kremlin.ru> (7.12.2010).

¹⁴ Art. 51, *Стратегия*, op. cit.

sąsiada. Cały czas jednak władze Rosji dążą do ścisłego podporządkowania sobie Aleksandra Łukaszenki, który w rekompensacie otrzymuje dodatkowe fundusze i poparcie kremlofskich elit. Bez współpracy ze wschodnim sąsiadem, białoruska gospodarka nie mogłaby poprawnie funkcjonować, ponieważ nie posiadałaby stałych rynków zbytu oraz taniego gazu ziemnego. Jednym z przejawów uzależnienia Białorusi od Rosji są ściśle stosunki wojskowe, mające na celu również ukazanie mocarstwo-wości kolejnych rządów W. Putina i D. Miedwiediewa.

OBSZARY BILATERALNEJ WSPÓLPRACY WOJSKOWEJ

Białoruś i Rosja w ramach bilateralnych stosunków militarnych podpisały ponad 30 dokumentów w zakresie bezpieczeństwa i techniki wojennej, rozszerzających wzajemną współpracę. Mają one na celu osiągnięcie spójności wojsk obu państw i unowocześnienie jednostek lądowych, lotniczych oraz żeglugi śródlądowej.

Pomyślnie prosperuje białorusko-rosyjskie partnerstwo w zakresie sił powietrznych, mające na celu wspólne szkolenie kadr lotniczych oraz przeprowadzanie działań operacyjnych. Utworzono wspólny system obrony przeciwlotniczej działający w ramach Wspólnego Systemu Obrony Powietrznej WNP. Współpraca opiera się przede wszystkim na rosyjskim potencjale militarnym Sił Powietrznych Federacji Rosyjskiej¹⁵. Ze względu na wyższy poziom wyszkolenia przeprowadzają treningi i warsztaty dla jednostek białoruskich. Rosyjsko-białoruska kooperacja w zakresie ochrony powietrznej jest najbardziej zorganizowaną tego typu współpracą w Europie Środkowo-Wschodniej. Wzajemna asysta opiera się o wsparcie techniczne i dostarczanie armii, nowoczesnego ekwipunku. Te działania mają na celu pogłębianie bilateralnych stosunków oraz monitoring powietrzny, będący gwarantem wzrostu bezpieczeństwa regionalnego. Szczególnie ważnym ośrodkiem w ramach tego obszaru współpracy jest baza wczesnego ostrzegania w Baranowiczach.

Białoruski przemysł spełnia rolę bogatego zaplecza zbrojeniowego dla rozwoju rosyjskiej armii. Między państwami wykształciła się długoterminowa współpraca handlowa, przynosząca obustronne korzyści. Białoruś zyskała stałego importera sprzyjającego rozwojowi sektora wojennego i zasilającego budżet państwowy. Rosja ma możliwość importu sprzętu zbrojeniowego, elektronicznego oraz części do obiektów rakietowych z bliskiej zagranicy, obniżając ceny transportu¹⁶. Białoruskie przedsiębiorstwa sektora obronnego starają się bezustannie unowocześniać sprzęt wojenny, by zwiększać popyt ze strony zagranicznych kontrahentów na własne towary. Priorytetową produkcją są: systemy rakietowe, laserowe oraz radary. Kooperację w zakresie przemysłu techniczno-zbrojeniowego reguluje *Umowa między Rządem Republiki Białorusi i Federacji Rosyjskiej w sprawie produkcji i współpracy naukowo-technicznej między przedsiębiorstwami przemysłu obronnego z 20 maja 1994*, znowelizowana

¹⁵ Russian Federation Air Force, <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/av.htm> (11.12.2010).

¹⁶ T. Ekiert, *System bezpieczeństwa regionalnego na obszarze WNP – Państwo Związkowe Białorusi i Rosji*, „Stosunki Międzynarodowe” 2006, nr 3/4, s. 171.

10 grudnia 2009 roku¹⁷. W umowie określono obszary i intensywność współpracy sektora przemysłowego. Strony zobowiązały się do pomocy w wyposażeniu armii, świadczenia usług wojskowych oraz dostawy niezbędnych półproduktów i tworzyw do produkcji sprzętu obronnego. W art. 6 zakomunikowano, że wzajemna współpraca będzie rozwijana również w poligonach, laboratoriach technicznych i ośrodkach podejmujących badania na rzecz innowacji w zakresie techniki i mechaniki¹⁸. Zobowiązano się do nierozpowszechniania i niesprzedania, bez zgody drugiej strony, wynalazków i wyników eksperymentów naukowych w celu ochrony interesu narodowego.

W ramach bilateralnej współpracy regularnie odbywają się spotkania komisji międzyrządowych, omawiających współdziałanie w zakresie obronności i wojskowości. Już jedenaste z kolei spotkanie odbyło się w dniach 11–12 listopada 2010 roku w Witebsku¹⁹. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele Ministerstw Obrony i departamentów. Podczas spotkania podjęto kroki w celu prawnego uregulowania wzajemnej współpracy w ramach projektów i długoterminowych przedsięwzięć. Dużo uwagi poświęcono zagadnieniom związanym z organizowaniem wspólnych szkoleń. Kolejny zjazd komisji międzyrządowych zaplanowano na wrzesień 2011 roku.

Ważnym działaniem zmierzającym do całościowej integracji wojskowej obu państw było powołanie Regionalnego Zgrupowania Wojsk (ros. *Региональная группировка войск Беларуси и России*), czyli realizacja inicjatywy zespołowej armii. Wspólne jednostki zbrojne zaczęto tworzyć już w 1999 roku, w okresie przyjmowania byłych państw radzieckiej strefy wpływów do Sojuszu Północnoatlantyckiego – Polski, Węgier oraz Czech²⁰. Urzeczywistnianie idei Regionalnych Zgrupowań Wojsk w tym samym czasie, było przejawem rosyjskiej propagandy wobec rozszerzania się wpływów organizacji zachodnioeuropejskich na obszar środkowo-wschodniej części kontynentu. Tym samym, następował powolny spadek znaczenia Rosji wobec jej państw ościennych.

Bilateralna współpraca rozwija się przez ćwiczenia jednostek milicji z obu państw. Na zmianę, na terytorium rosyjskim i białoruskim odbywają się szkolenia sił antyterrorystycznych oraz specjalnych sił policji. Jedno z ostatnich ćwiczeń pod kryptonimem OMON odnotowano w Mińsku 5 listopada 2010 roku²¹. Celem jest podnoszenie kwalifikacji służb miejskich, pełna ochrona porządku publicznego oraz zorganizowana walka z przestępczością i nielegalnym handlem narkotykami. Jednostki policyjne przechodzą regularne szkolenia na rzecz zapobiegania przestępczości w transporcie kolejowym i lotniczym oraz zwiększenia skuteczności bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Kolejnym obszarem współpracy wojskowej jest zapewnienie bezpieczeństwa granic państwowych. Działania mają na celu ograniczenie nielegalnego handlu ludźmi, towarami oraz regulację migracji. Współpraca oparta jest przede wszystkim na rosyjskiej

¹⁷ *Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Российской Федерации о производственной и научно-технической кооперации предприятий оборонных отраслей промышленности с 10 декабря 2009 года*, <http://mod.mil.by> (7.12.2010).

¹⁸ Art. 6, *Соглашение*, op. cit.

¹⁹ *Состоялось 11-е заседание Белорусско-Российской межправительственной комиссии по военно-техническому сотрудничеству*, <http://www.vpk.gov.by/news.php#53> (10.12.2010).

²⁰ *Gra pozorów. Stosunki rosyjsko-białoruskie...*, op. cit., s. 213–215.

²¹ *Белорусские и российские ОМОНовцы провели совместные учения*, <http://vreso.ru/news/detail.php?ID=12101> (12.12.2010).

pomocy w uszczelnieniu białoruskiej granicy z Polską, Ukrainą i Litwą. W latach 2001–2006 wcielony w życie został 5-letni plan graniczny. W jego ramach budżet ZBiR-u pokrył koszty budowy kompleksu budynków na granicy polsko-litewskiej. Całkowity koszt projektu wyniósł 123 miliony rubli rosyjskich²².

Od początku lat 90. XX wieku władze Białorusi i Rosji podejmowały liczne działania na rzecz integracji obu państw przez tworzenie zrębów konfederacji. Jednym z przejawów tych działań było podpisanie przez Białorus, Ukrainę i Rosję układu białowieskiego 8 grudnia 1991 roku, powołującego Wspólnotę Niepodległych Państw. Proces normowania ścisłej współpracy białorusko-rosyjskiej zakończył się podpisaniem 26 stycznia 2000 roku dokumentu o powstaniu Związku Białorusi i Rosji (ros. *Союзное государство России и Беларуси*). Utrwalona została bilateralna współpraca polityczno-ekonomiczna, a wzajemne partnerstwo zostało zintensyfikowane na kolejne lata. ZBiR jest niecodziennym przejawem ścisłej współpracy między dwoma państwami na obszarze WNP²³. Na czele państwa związkowego znajduje się Państwowa Rada Najwyższa, składają się z prezydentów i rządów. Organ ten wyznacza ogólne kierunki bilateralnej współpracy²⁴. Białorus i Rosja są również członkami innych regionalnych układów i organizacji zbrojnych, jednak relacje bilateralne mają specyficzny i szczególny charakter. Opierają się na relacjach gospodarczych, militarnych oraz politycznych. Cały czas następuje intensyfikacja współpracy przez stale pogłębiające się białoruskie uzależnienie od wschodniego sąsiada. Białorus bez wypracowania zaawansowanej dwustronnej kooperacji z pewnością nie byłoby w stanie obronić się przed jakimkolwiek agresorem. Białoruski potencjał militarny jest więc głównie zasługą szeroko zakrojonej pomocy ze strony FR.

Ze względu na ścisłe partnerstwo rosyjsko-białoruskie w zakresie wojskowości oba państwa wypracowały przyjazne zasady współpracy²⁵. Opierają się one na wzajemnym uprzywilejowaniu: bezpłatna pomoc, niższe opłaty za naukę w rosyjskich szkołach oficerskich dla białoruskich obywateli, niższe ceny za zakup sprzętu wojennego. Działania sprzyjają zacieśnianiu kooperacji i bilateralnych inicjatyw.

Rosjanie bezustannie udzielają pomocy finansowej Komitetowi Bezpieczeństwa Państwowego Republiki Białorus (ros. *Комитет государственной безопасности Республики Беларусь*). System wywiadowczy na Białorusi nie jest dostatecznie rozbudowany, co ogranicza i spowalnia jego działania. Rosyjskie Służby Bezpieczeństwa wspomagają KGB – najbliższego sojusznika, przede wszystkim poprzez usprawnianie reformy organizacyjnej w strukturach komitetu oraz systematyczne szkolenia służb specjalnych w celu usprawnienia wywiadu. Systematycznie odbywają się również posiedzenia KGB i Służb Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej (ros. *Федеральная служба безопасности Российской Федерации*). Wymiana dokumentów będących analizami i relacjami z działalności wywiadowczej powodują, iż Rosja ma stały nadzór

²² *Беларусь и РФ завершили реализацию очередной 5-летней программы обустройства внешней границы Союзного государства*, <http://www.soyuz.by/ru/?guid=19211> (10.12.2010).

²³ *System bezpieczeństwa regionalnego na obszarze WNP...*, op. cit., s. 162–164.

²⁴ K. Kakareko, *Państwo Związkowe Białorusi i Rosji*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” 2008, nr 1, s. 297.

²⁵ A. Włodkowska, *Polityka Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP*, Toruń 2006, s. 148–149.

nad przedsięwzięciami podejmowanymi na Białorusi. W 2004 roku białoruski prezydent w celu ograniczenia wglądu najbliższego sojusznika w działalność KGB, zwolnił funkcjonariuszy silnie związanych z FSB²⁶.

Od wojny rosyjsko-gruzińskiej w 2008 roku zauważalne było ochłodzenie w relacjach białorusko-rosyjskich, gdy Aleksander Łukaszenko nie poparł działań zbrojnych wobec Gruzji. Następnie pojawiły się zgrzyty w relacjach gospodarczych i ekonomicznych. Białoruś nie wyraziła zainteresowania wprowadzeniem rosyjskiego rubla do systemu monetarnego. W dalszej kolejności doszło do tzw. „wojny mlecznej”, kiedy na terytorium Federacji Rosyjskiej nie można było kupić produktów mlecznych pochodzenia białoruskiego. Sprzeczki między państwami przyczyniły się do zachwiania bilateralnych stosunków wojskowych.

10 grudnia 2009 roku w Moskwie państwa członkowskie ZBiR podpisały traktat w sprawie współpracy wojskowej, determinujący wspólne działania na najbliższe lata. W dokumencie regulowano handel sprzętem zbrojeniowym, wymianę jednostek wojennych i kwestie kontrwywiadu. Państwa zobowiązały się do wywozu i wwozu towarów militarnych na obszarze swoich terytoriów, bez wydawania pozwoleń pisemnych. W ten sposób za pomocą traktatu usprawniono bilateralną politykę obronną, która będzie mogła rozwijać się płynniej. 15 lipca 2010 roku umowa została ratyfikowana przez Aleksandra Łukaszenkę, zaś Dimitrij Miedwiediew podpisał dokument dopiero 8 grudnia 2010 roku²⁷.

MANEWRY WOJSKOWE

Jak wykazano wyżej, w ramach ZBiR-u w 1999 roku podjęto się próby wypracowania wspólnego systemu wojskowego w postaci Regionalnego Zgrupowania Wojsk. Celem inicjatywy miało być obniżenie kosztów obronnych obu krajów i zwiększenie skuteczności sił zbrojnych podczas potencjalnego konfliktu zbrojnego. Celowi temu służą również wspólne manewry wojskowe.

W październiku 2003 roku jednostki lotnicze obu państw przeprowadziły wspólne ćwiczenia wojskowe „Clear Sky” na białoruskim terytorium²⁸. Manewry wzbudziły zainteresowanie przedstawicieli Rady Europy obawiających się ofensywnego charakteru przeprowadzanych działań. Aleksander Łukaszenko zapewniał jednak europejskie media, że plany operacyjne mają na celu szkolenia w zakresie obronności sfer powietrznych.

24 czerwca 2006 roku rozpoczęły się zaplanowane przez rosyjsko-białoruskie Służby Bezpieczeństwa, wspólne manewry wojskowe pod kryptonimem „Tarcza Związku 2006”. Zostały zorganizowane w ramach Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym, a ich scenariusz zakładał przypuszczalny atak ze strony Ukrainy

²⁶ *System bezpieczeństwa regionalnego na obszarze WNP...*, op. cit., s. 173–174.

²⁷ *Госдума ратифицировала Договор Белоруссии и России о военно-техническом сотрудничестве*, <http://www.itar-tass.com/level2.html?NewsID=15759810> (15.12.2010).

²⁸ *Международное военное сотрудничество Республики Беларусь и Российской Федерации*, <http://www.mod.mil.by/sotrud.html#2> (5.12.2010).

i Polski. Działania wojskowe były skrupulatnie zaplanowane. W ramach ćwiczeń zmobilizowano ponad tysiąc rezerwistów oraz około 8800 żołnierzy służby czynnej. Wykorzystano czołgi, samochody pancerne, a także samoloty. Podczas końcowej części manewrów na białoruskie poligony przybyli prezydenci obu państw w celu podsumowania całego przedsięwzięcia. Drużynowe ćwiczenia Rosjan i Białorusinów były uważnie śledzone przez służby i satelity NATO.

Od 8 do 29 września 2009 roku odbyły się rosyjsko-białoruskie ćwiczenia wojskowe o charakterze operacyjno-taktycznym, mające ulepszyć jednostki militarne. Przeprowadzone zostały w dwóch etapach, a główne dowodzenie objęli płk Leonid Malcew (ze strony białoruskiej) oraz szef sztabu generalnego Nikołaj Makarow (po stronie rosyjskiej). Manewry prowokacyjnie nazwano „Zapad” (Zachód) i miały być próbą odparcia ataku ze strony państw zachodnioeuropejskich. Przeprowadzono je blisko granicy polskiej, co wzbudziło liczne kontrowersje ze strony polskich polityków i UE. Ćwiczenia miały na celu zwiększenie spójności formacji lotniczych, marynarki wojennej oraz wojsk lądowych podczas ewentualnej agresji i ataków zbrojnych. W działaniach brało udział 12 600 osób – 6500 Białorusinów oraz 6000 Rosjan²⁹. Po zakończonych ćwiczeniach odbyła się parada wojsk obu państw, w której uczestniczyli Dmitrij Miedwiediew i Aleksander Łukaszenko. Prezydenci zapowiedzieli, że regularnie co dwa lata będą się odbywały manewry, na zmianę na terytorium Białorusi i Rosji. Manewry „Zapad 2009” były największymi tego typu działaniami zbrojnymi po upadku ZSRR. Wrześniowe ćwiczenia zostały poprzedzone mobilizacją rosyjskiej armii w północno-zachodniej części kraju, przeprowadzonej pod kryptonimem „Ładoga 2009”. Kolejne treningi wojskowe odbywały się na początku 2011 roku.

Od 2000 roku Aleksander Łukaszenko stara się również samodzielnie demonstrować potencjał militarny państwa przez manewry wojskowe, w które tylko nieznacznie są zaangażowane rosyjskie wojska. W 2001 roku miały miejsca ćwiczenia pod kryptonimem „Niemen”. Były one zorganizowane przede wszystkim z pobudek politycznych, w przededniu wyborów prezydenckich, jednak stanowiły również sprawdzian białoruskich struktur wojskowych wraz z zapleczem technicznym i logistycznym przygotowaniem armii. Były to w rzeczywistości pierwsze samodzielne manewry, gdzie sprawdzono synchronizację działań między siłami lotniczymi i obroną powietrzną.

WSPÓŁPRACA MILITARNA A POLITYKA ENERGETYCZNA

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Federacji Rosyjskiej do 2020 roku jednym z nadrzędnych celów na najbliższe lata uznaje rozwój sektora gazowego i naftowego. W art. 60 dokumentu stwierdza się: „Jednym z priorytetów bezpieczeństwa narodowego w sferze gospodarczej w perspektywie długoterminowej jest bezpieczeństwo energetyczne”³⁰. Rosyjskie władze założyły sobie na najbliższe lata wypracowanie komplek-

²⁹ Началась активная фаза „Зпад-2009”, <http://www.soyuz.by/ru/?guid=68557> (12.12.2010).

³⁰ *Стратегия национальной...*, op. cit., art. 60.

sowego systemu na rzecz technologii energooszczędności. Zapotrzebowanie rosyjskiego przemysłu, jak również stałych importerów na gaz ziemny stale rośnie. Ze względu na możliwość wyczerpania się surowców, Gazprom zmuszony jest do poszukiwania nowych źródeł na dalekiej Syberii.

Rosyjska polityka energetyczna jest jednym z narzędzi do realizacji swoich postulatów wobec importerów: państw zachodnioeuropejskich oraz dwóch głównych państw tranzytowych – Białorusi i Ukrainy³¹. Częściowe uzależnienie państwa białoruskiego od złóż surowcowych zakupionych od Rosji, wywiera nacisk na A. Łukaszenkę, by utrzymywał przyjazne stosunki bilateralne z D. Miedwiediewem.

Rosyjskie bazy wojskowe rozmieszczone na terytorium Białorusi są jednymi z narzędzi dwustronnej polityki energetycznej. Wykorzystywane są jako instrumenty do manifestowania i realizowania postulatów. Gdy w lutym 2004 roku Rosja zawiesiła dostawy gazu do Białorusi, A. Łukaszenko zagroził odłączeniem energii elektrycznej do dwóch baz wojskowych. W innych sytuacjach, gdy dochodziło do zgrzytów podczas podpisywania umów gazowych, białoruskie władze straszyły wprowadzeniem kilkumilionowych opłat za użytkowanie ośrodków wojskowych na ich terytorium. W 2004 roku, gdy doszło do zaprzestania rosyjskich dostaw surowców energetycznych do Białorusi, A. Łukaszenko wydał polecenie Ministerstwu Obrony, by oszacowało koszty, jakie rocznie ponoszą Białorusini na rzecz działalności rosyjskich baz zbrojnych na swoim terytorium³². Był to przejaw działań propagandowych, mających na celu uświadomienie W. Putinowi, iż jest on częściowo uzależniony od wschodniego sąsiada.

Od 2005 roku Rosja prowadzi politykę na rzecz uniezależnienia się od Białorusi jako państwa tranzytowego. Jednym z jej przejawów jest budowa gazociągu North Stream na dnie morza Bałtyckiego, by ograniczyć tranzyt gazu przez terytorium Ukrainy i Białorusi. Innym wyrazem owej polityki jest uruchomienie w 2008 roku nowej stacji radarowej w miejscowości Lechtusi pod Petersburgiem. Wyposażona została w radar nowej generacji typu „Woroneż”, potrzebujący do obsługi znacznie mniej osób niż Węzeł Baranowicze. W ten sposób Rosja w najbliższych latach chce zrezygnować ze stacji radiolokacyjnej na terytorium Białorusi oraz Kazachstanu.

Od 2005 roku zauważalne są dążenia A. Łukaszenki do dywersyfikacji dostaw gazu i częściowego uniezależniania się od Rosji. Jednym z przejawów tej polityki jest wypracowanie długotrwałej współpracy z Wenezuelą dostarczającą paliwo przewożone tankowcami. Białoruś dąży do zwiększenia udziału południowoamerykańskich surowców w całościowym imporcie surowców energetycznych. A. Łukaszenko prowadził również rozmowy z rządem irańskim oraz Azerbejdżanem w celu dalszej dywersyfikacji importu gazu ziemnego i ropy naftowej³³. Tylko taka działalność może zapewnić długoterminowe bezpieczeństwo energetyczne Republiki Białoruś.

³¹ T. A. Olszański, *Republika Białoruś czy republika białoruska?*, „Prace OSW” 2001, nr 3, s. 26–27.

³² T. Ekiert, op. cit., s. 168–170.

³³ B. Cichocki, *Rosja wobec Białorusi 1992–2007*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2007, nr 3/4, s. 270.

ORGANIZACJE ZACHODNIOEUROPEJSKIE WOBEC WSPÓŁPRACY MILITARNEJ BIAŁORUSI I ROSJI

Organizacje zachodnioeuropejskie bezustannie śledzą poczynania rosyjskich władz w zakresie polityki bezpieczeństwa przejawiającej się w wojskowej współpracy z Białorusią. Bilateralna kooperacja w zakresie polityki obronnej uniemożliwia UE i OBWE nawiązanie stałych kontaktów z państwem białoruskim. Do tej pory nie udało się wypracować kompleksowego planu działań na rzecz aktywizacji współpracy z Białorusią.

Rosyjskie władze mają świadomość, iż potencjalne zagrożenie konfliktami zbrojnymi nie pochodzi z państw zachodnioeuropejskich, a z Dalekiego Wschodu i od grup separatystycznych z terytoriów południowych sąsiadów. Dzięki temu udało się nawiązać neutralne stosunki Rosji z Sojuszem Północnoatlantyckim.

W październiku 2009 roku na terytorium białoruskim odbyły się wspomniane wyżej manewry wojskowe „Zapad 2009”. Zostały one szybko nagłośnione medialnie. NATO, jak i poszczególni członkowie sojuszu byli zaniepokojeni ćwiczeniami wschodnich sąsiadów. Najwięcej kontrowersji wzbudzał cel manewrów postawiony sobie przez Rosję – próba odparcia ataku ze strony Zachodu. Wśród opinii publicznej pojawiały się domniemania, że trening wojskowy jest próbą prowokacji wobec wyboru nowego Sekretarza Generalnego NATO Andersa Fogha Rasmusena 1 sierpnia 2009 roku. Również nieobecność obserwatorów międzynarodowych podczas manewrów wzbudziła zaniepokojenie środowiska zachodnioeuropejskiego.

Nieporozumienia na linii państwa zachodnioeuropejskie a Rosja pojawiły się podczas rozmów na temat rozmieszczenia amerykańskiej tarczy antyrakietowej w Europie Wschodniej. Władze USA miały w planach rozmieszczenie systemu obrony powietrznej na terytorium Polski i Czech³⁴. Rosjanie we współpracy z Białorusinami wyrazili protest przez wzmocnienie współpracy wojskowej. D. Miedwiediew obawiał się wówczas umieszczenia elementów systemu ochrony powietrznej w pobliżu terytorium Białorusi. Zagroził, że w odpowiedzi rozmieści na terytorium zachodniego sąsiada i Obwodu Kaliningradzkiego pięć pocisków batalistycznych krótkiego zasięgu w okresie do 2015 roku. Po objęciu urzędu prezydenta USA przez Baracka Obamę w styczniu 2009 roku, amerykańskie plany obronne zostały ostatecznie anulowane 17 września 2009 roku. Wówczas D. Miedwiediew wycofał wstępne projekty dotyczące rozmieszczenia rakiet w pobliżu granic UE. Sposób w jaki Rosja wyraziła sprzeciw wobec amerykańskich planów, ukazuje jak ważnym i skutecznym narzędziem jest pozycja militarna państwa i jak skutecznie można ją wykorzystać w celu egzekwowania partykularnych interesów.

NATO jako organizacja skupiająca 28 państw o dużym potencjale wojskowym jest bezbronna wobec rosyjskiej hegemonii militarnej na obszarze postradzieckim. Należałoby podjąć inicjatywę na rzecz sformułowania nowej, kompleksowej i spójnej doktryny Sojuszu wobec Rosji oraz innych państw WNP³⁵. Członkowsko krajów post-radzieckich w NATO jest hamowane przez silne wpływy rosyjskie w Organizacji

³⁴ *Gra pozorów. Stosunki rosyjsko-białoruskie...*, op. cit., s. 217–218.

³⁵ M. Wągrowka, *Architektura bezpieczeństwa według Rosji. Europa w poszukiwaniu odpowiedzi*, „Sprawy Międzynarodowe” 2009, nr 7/8, s. 51–53.

Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym. Sojusz Północnoatlantycki powinien dążyć do wykształcenia pozytywnych relacji z Rosją. Tylko w ten sposób można doprowadzić do stabilizacji na obszarze Europy Wschodniej i Azji.

W 2002 roku powołano Radę NATO–Rosja, mającą na celu rozszerzenie wzajemnej współpracy³⁶. 28 maja 2002 roku podpisano Deklarację rzymską, regulującą zadania stojące przed powstałą radą. W dokumencie stwierdzono, iż należy wypracować wspólne działania w walce z terroryzmem, zorganizowaną przestępczością. Powinno się podejmować inicjatywy na rzecz kontrolowania zbrojeń i przeciwdziałania konfliktom regionalnym. Rada NATO–Rosja ma ułatwić wypracowanie wspólnej opinii i akcji zbrojnych wobec nieoczekiwanych zagrożeń w celu szybszego i skuteczniejszego ich zażegnania³⁷. W sierpniu 2008 roku ze względu na wojnę rosyjsko-gruzińską, działalność Rady została chwilowo zawieszona. Decyzja wynikała z inicjatywy NATO, będącej przeciwnikiem rosyjskich poczynań zbrojnych. Jedno z ostatnich spotkań Rady NATO–Rosja odbyło się 20 listopada 2010 roku w Lizbonie³⁸. Tematem zjazdu były: „Kolejne kroki we współpracy NATO–Rosja”. W posiedzeniu uczestniczył sam prezydent Miedwiediew, który w inauguracyjnym przemówieniu wyraził nadzieję na intensyfikację bilateralnej współpracy.

Nie jest możliwe nawiązanie w najbliższych latach partnerskich stosunków między Rosją a NATO, ponieważ D. Miedwiediew wyraża zdecydowany sprzeciw wobec działań organizacji międzynarodowych pragnących naruszyć hegemoniczną pozycję Federacji Rosyjskiej na obszarze WNP³⁹. Również Białoruś obawia się działań NATO na rzecz członkostwa Ukrainy i Gruzji w jej strukturach. Wówczas oprócz bezpośredniego sąsiedztwa z UE, Białoruś byłaby również bliskim sąsiadem NATO.

W związku z postawionymi pytaniami badawczymi oraz udzielonymi odpowiedziami nasuwają się następujące wnioski:

1. Białoruś jest państwem leżącym w strefie wpływów rosyjskich, na obszarze Wspólnoty Niepodległych Państw. Gdyby nie gospodarcza oraz finansowa pomoc Federacji Rosyjskiej, Białoruś charakteryzowałaby się całkowitą izolacją w środowisku europejskim. Rosja przez wspieranie reżimu białoruskiego prezydenta oraz obustronną współpracę polityczną, gospodarczą i obronną ukazuje swoją mocarstwowość i dąży do całkowitego podporządkowania sobie państwa białoruskiego. Pomimo niepodległości państwa białoruskiego, władze Rosji bezustannie kontrolują procesy zachodzące we wszystkich strefach zachodniego sąsiada.
2. Rosyjsko-białoruskie stosunki wojskowe stanowią jedyny obszar wzajemnej współpracy, gdzie oba państwa są względnie zgodne i nie dochodzi między nimi do sporów.
3. Bilateralne stosunki białorusko-rosyjskie w sferze wojskowości charakteryzują się nadrzędną pozycją Rosji. A. Łukaszenko nie może w rzeczywistości inicjować żąd-

³⁶ NATO–Russia Relations: A New Quality. Declaration by Heads of State and Government of NATO Member States and the Russian Federation, <http://www.nato.int/docu/basic/txt/b020528e.htm> (12.12.2010).

³⁷ K. Malak, *Rosyjsko-europejski dialog bezpieczeństwa*, w: *Dialog europejski Zachód–Wschód*, red. A. Stepien-Kuczyńska, Toruń 2006, s. 220–229.

³⁸ *Zacedanue Covesna Poccija–HATO*, <http://www.kremlin.ru/visits/9571> (14.12.2010).

³⁹ *Architektura bezpieczeństwa według Rosji...*, op. cit., s. 55–56.

nych manewrów zbrojnych bez udziału albo chociażby wiedzy sojusznika. Rosja może prowadzić wszelkie operacje wojskowe na obszarze WNP bez wcześniejszych konsultacji z władzami białoruskimi.

4. Pozycję militarną Białorusi w skali europejskiej można uznać za stabilną. Należy jednak pokreślić, iż jej stan jest ściśle związany z pomocą ze strony Rosji. Gdyby nie bilateralna współpraca Białorusi z pewnością nie udałoby się realizować reform w obszarze wojskowości, mających przybliżyć rozwój armii do innych europejskich państw.
5. Białoruś i Rosja wykształciły wzajemną współpracę wojskową w celu ochrony własnego bezpieczeństwa narodowego, nienaruszalności terytorialnej, suwerenności oraz ogólnej stabilności państw. Partnerstwo militarne jest gwarantem pomocy na wypadek zagrożenia ze strony państwa trzeciego. Oba państwa podejmują liczne próby harmonizacji służb bezpieczeństwa oraz wspólnego programu produkcji uzbrojenia.
6. Jednym z obszarów działalności Związku Białorusi i Rosji są stosunki militarne, mające na celu ujednoczenie organizacyjne i kontrolne armii obu państw. Wzajemna koordynacja obejmuje badania logistyczne, manewry wojskowe oraz ujednoczenie uregulowań prawnych w krajowych siłach zbrojnych.
7. Białoruś jest jednym z narzędzi w rosyjskiej strategii bezpieczeństwa narodowego, pełniącego rolę lojalnego partnera. Dzięki obecności na Białorusi, Rosja ma ułatwiony kontakt z Obwodem Kaliningradzkim. Przez poszerzenie strefy wpływów na zachód uzyskała bezpośrednie sąsiedztwo z UE.
8. Rosyjsko-białoruskie manewry są prezentacją potencjału militarnego. Zakładają one ewentualne ataki ze strony państw zachodnioeuropejskich, najczęściej bezpośrednich sąsiadów np. Polski, Ukrainy. Manewry są wykorzystywane jako protesty wobec poczynań państw zachodnioeuropejskich i rozszerzania się UE i NATO.
9. Siły zbrojne Federacji Rosyjskiej pomimo ciągłego unowocześniania są wciąż mało zorganizowane i niedostatecznie zmodernizowane. Ogromne braki w organizacji armii ujawniły się w sierpniu 2008 roku podczas wojny rosyjsko-gruzyńskiej. Rosjanie nie potrafili przeprowadzić szybkiej ofensywy, a sukces na polu bitewnym zawdzięczają tylko przewadze liczebnej.
10. Władze rosyjskie i białoruskie w celu uniknięcia jednorazowych reform w zakresie obronności, sformułowały kompleksowe strategie. W sposób całościowy i generalny traktują one o bezpieczeństwie narodowym i wyznaczają priorytetowe cele mające przyczynić się do zachowania suwerenności i integralności państwowej, jak również wzrostu uznania i prestiżu wśród innych europejskich państw.
11. Obecną współpracę rosyjsko-białoruską w zakresie wojskowości determinują zasłogi historyczne. Białoruś przed 1991 rokiem wchodziła w skład ZSRR i stanowiła ważny strategicznie obszar dla bezpieczeństwa całego bloku wschodniego. Na jej terytorium rozmieszczone były bazy wojskowe mające chronić zachodnie granice ZSRR przed państwami zachodnioeuropejskimi. Pozostałości radzieckich elementów systemu obronnego na terytorium Republiki Białoruś przesądzają o obecnych kontaktach w dziedzinie obronności.
12. Współpraca wojskowa z Rosją powoduje, że Białoruś jest częściowo odizolowana od zachodnioeuropejskiego środowiska. Zahamowana została możliwość członko-

stwa Białorusi w NATO, do chwili ścisłej kooperacji ze wschodnim sojusznikiem. Tylko uniezależnienie się od Rosji mogłoby przyczynić się do szybszego zbliżenia się Białorusi do organizacji zachodnioeuropejskich i wypracowania regularnej współpracy.

13. Rosyjskie władze wykorzystują działania militarne przy osiąganiu celów polityki zagranicznej. W ten sposób realizowane były zamierzenia podczas konfliktów energetycznych z Białorusią oraz rozmieszczenia elementów tarczy antyrakietowej w Polsce i Czechach. Wykorzystywanie przez Rosję polityki militarnej postrzegane jest jako karta przetargowa.
14. A. Łukaszenko dzięki bilateralnej współpracy może utrzymać władzę, która w znacznej mierze oparta jest na uznaniu ze strony armii. Wzajemna kooperacja w sferze obronnej jest bardzo silna, jednak prezydent Białorusi, w celu zachowania suwerenności zewnętrznej państwa, bezustannie odmawia rosyjskim władzom podejmującym inicjatywy na rzecz włączenia państwa białoruskiego jako jednej z guberni.

STRESZCZENIE

W artykule podkreśla się, że Białoruś i Rosja wykształciły wzajemną współpracę wojskową w celu ochrony własnego bezpieczeństwa narodowego, nienaruszalności terytorialnej, suwerenności oraz ogólnej stabilności państwa. Partnerstwo militarne jest gwarantem pomocy na wypadek zagrożenia ze strony państwa trzeciego. Oba państwa podejmują liczne próby harmonizacji służb bezpieczeństwa oraz wspólnego programu produkcji uzbrojenia. Ponadto jednym z obszarów działalności Związku Białorusi i Rosji są stosunki militarne, mające na celu ujednoczenie organizacyjne i kontrolne armii obu krajów. Wzajemna koordynacja obejmuje badania logistyczne, manewry wojskowe oraz ujednoczenie uregulowań prawnych w krajowych siłach zbrojnych.

Białoruś jest jednym z narzędzi w rosyjskiej strategii bezpieczeństwa narodowego, pełniącego rolę lojalnego partnera. Dzięki rosyjskiej obecności w państwie Łukaszenki, Rosja ma ułatwiony kontakt z Obwodem Kaliningradzkim. Poprzez poszerzenie strefy wpływów na zachód uzyskała bezpośrednie sąsiedztwo z UE. Siły zbrojne Federacji Rosyjskiej pomimo ciągłego unowocześniania są wciąż mało zorganizowane i niedostatecznie zmodernizowane. Ogromne braki w organizacji armii ujawniły się w sierpniu 2008 roku podczas wojny rosyjsko-gruzińskiej. Rosjanie nie potrafili przeprowadzić szybkiej ofensywy, a sukces na polu bielowym zawdzięczają tylko przewadze liczebnej.

Władze rosyjskie i białoruskie w celu uniknięcia jednorazowych reform w zakresie obronności, sformułowały kompleksowe strategie. W sposób całościowy i generalny traktują one o bezpieczeństwie narodowym i wyznaczają priorytetowe cele mające przyczynić się do zachowania suwerenności i integralności państwowej, jak również wzrostu uznania i prestiżu wśród innych europejskich państw.

RUSSIAN-BELORUSSIAN MILITARY COOPERATION IN THE 21st CENTURY

ABSTRACT

Belorussian military cooperation with Russia causes the partial isolation of Lukashenko's land from the West-European environment. The possibility of Belorussian membership in

NATO has been curbed, up to the moment of close cooperation with the eastern ally. Only becoming independent from Russia could contribute to the rapid rapprochement between Belarus and West-European organizations and could hammer out a regular cooperation. Russian authorities are exploiting the military activities while achieving goals of foreign policy. In this way the plans during the energetic conflicts with Belarus and deployment of missile defense elements in Poland and Czech were accomplished. The exploitation of the military policy by Russia is perceived as a bargaining card which is used for achieving main national aims.

Mr Lukashenko, with the help of bilateral cooperation may stay in power, which is mostly grounded on the recognition from the army. Mutual cooperation in the area of defense is very close, however, the president of Belarus is constantly refusing Russian authorities, who take the initiative to incorporate Belarusian country as one of the provinces, in order to maintain the external sovereignty of this country.

Radosław Fiedler

**OD PRZYWÓDZTWA DO HEGEMONII.
STANY ZJEDNOCZONE WOBEC
BLISKOWSCHODNIEGO
OBSZARU NIESTABILNOŚCI
W LATACH 1991–2009**

Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM
Poznań 2010

